

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE
FAKULTA ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

**KVALITATIVNÍ ZHODNOCENÍ PŘÍSTUPŮ
K ŽIVOTNÍMU PROSTŘEDÍ Z POZICE OBYVATEL
MĚSTA A VENKOVA**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí práce: Ing. Diana Surová, PhD.

Bakalant: Petra Zemanová

2021

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Petra Zemanová

Krajinářství

Územní technická a správní služba

Název práce

Kvalitativní zhodnocení přístupů k životnímu prostředí z pozice obyvatel města a venkova

Název anglicky

Qualitative evaluation of attitudes to the environment from the position of urban and rural residents

---

Cíle práce

Cílem bakalářské práce je prozkoumat, na základě kvalitativní dotazovací metody, jaký mají v současné době přístup k životnímu prostředí obyvatelé města a venkova.

Metodika

Práce začne literární rešerší, která vysvětlí základné pojmy související se zkoumáním lidských přístupů k životnímu prostředí a které budou požívány v práci. Dále bude popsán přehled dosud známých faktorů, které ovlivňují postoje lidí vůči životnímu prostředí. K tomu budou představeny i základní teoretické rámce pro identifikování postojů a chování k životnímu prostředí. Druhá, empirická část práce popíše vybranou sociologickou metodu pro sběr dat a detailní metodologický postup. Dále budou popsány výstupy analýzy, diskuze a závěrečné shrnutí.

Způsob komunikace s respondenty bude přizpůsoben aktuálním oficiálním omezením týkající se pandemie Covid-19. V případě přetrvávání omezení se sběr dat zaměří na výlučně elektronickou formu komunikace.

Doporučený rozsah práce

30-50 stran

Klíčová slova

postoje, chování, město, venkov, ochrana přírody, environmentální povědomí

Doporučené zdroje informací

1. Milfont, T., Duckitt J., (2010). The environmental attitudes inventory: a valid and reliable measure to assess the structure of environmental attitudes. *Journal of Environmental Psychology*, roč. 30, pp. 80–94.
2. Milfont, T., Duckitt J., (2004). The structure of environmental attitudes: a first – and second-order confirmatory factor analysis. *Journal of Environmental Psychology*, 24, pp. 289-303
3. Krajhanzl, J. (2010). Environmentální a proenvironmentální chování. *Škola a zdraví*, 243-264.
4. Vojtíšková, K., Patočková V. a Mikešová R. 2017, Vztah obyvatel k přírodě a její ochraně: sociologická perspektiva: výzkumný program Rozmanitost života a zdraví ekosystémů. Praha: Středisko společenských činností AV ČR, v.v.i., pro Kancelář Akademie věd ČR. Strategie AV21. Rozmanitost života a zdraví ekosystémů. ISBN 978-80-200-2686-6.
5. Kolektiv autorů (2009) Člověk + příroda = udržitelnost? Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti. Praha: Zelený kruh, 2009.
7. Hendl, J. 2005 Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha: Portál.

Předběžný termín obhajoby

2020/21 LS – FŽP

Vedoucí práce

Ing. Diana Surová, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra humanitních věd

Elektronicky schváleno dne 12. 2. 2021

prof. PhDr. Michal Lošťák, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 23. 2. 2021

prof. RNDr. Vladimír Bejček, CSc.

Děkan

V Praze dne 27. 03. 2021

ČESTNÉ PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma:

Kvalitativní zhodnocení přístupů k životnímu prostředí z pozice obyvatel města a venkova

vypracovala samostatně a citovala jsem všechny informační zdroje, které jsem v práci použila a které jsem rovněž uvedla na konci práce v seznamu použitých informačních zdrojů.

Jsem si vědoma, že na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, především ustanovení § 35 odst. 3 tohoto zákona, tj. o užití tohoto díla.

Jsem si vědoma, že odevzdáním bakalářské práce souhlasím s jejím zveřejněním podle zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a to i bez ohledu na výsledek její obhajoby.

Svým podpisem rovněž prohlašuji, že elektronická verze práce je totožná s verzí tištěnou a že s údaji uvedený v práci bylo nakládáno v souvislosti s GDPR.

V Praze 27. března 2021

.....

Petra Zemanová

PODĚKOVÁNÍ

Chci poděkovat především své vedoucí práce, Ing. Dianě Surové, Ph.D., za odborné vedení, trpělivost a metodickou pomoc při psaní mé bakalářské práce. Dále bych chtěla poděkovat všem respondentům, kteří mi ochotně poskytli rozhovory do mého výzkumu a mé rodině, přátelům a přátelům děkuji za jejich povzbuzení při psaní této práce.

ABSTRAKT

Bakalářská práce se zabývá hodnocením aktuálního přístupu k životnímu prostředí obyvatel města a venkova. Jsou zde analyzovány a ukázány jednotlivé rozdíly v chování a v postojích respondentů.

Práce se skládá z teoretické a praktické částí. Teoretická část bakalářské práce pojednává o základních pojmech v kontextu se zkoumáním lidských přístupů k životnímu prostředí objevující se v práci. Dále se zde objevuje vysvětlení problematiky environmentálních postojů a environmentálního chování.

Druhá, praktická, část práce obsahuje 8 provedených polostrukturovaných rozhovorů s respondenty – 4 z města a 4 z vesnice. Rozhovory se dělily na část zkoumající chování a část zkoumající postoje k životnímu prostředí. S těmito tématy respondenti v běžném životě přicházejí často do styku.

Klíčová slova:

Postoje, chování, město, venkov, ochrana přírody, environmentální povědomí

ABSTRACT

The aim of the bachelor thesis is to evaluate current approach to the environment from the position of urban and rural residents. There are analysed and described the differences in the respondents behaviour and their attitude towards the environment.

The bachelor thesis consists of theoretical part and practical part. The first, theoretical part of the bachelor thesis deals with the basic concepts of the study of human approaches to the environment appearing in this work. There is also an explanation of the issue of environmental attitudes and environmental behaviour.

The second, practical part of the bachelor thesis provides eight semistructured interviews – four respondents from the city and four respondents from the village. The interviews were divided into a part examining behaviour and a part examining attitudes to the environment. In everyday life, respondents may come into the contact with topics appearing in my bachelor thesis.

Keywords:

Attitudes, behaviour, urban, rural, nature protection, environmental awareness

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	CÍLE PRÁCE	3
3	TEORETICKÁ ČÁST	4
3.1	Postoje	4
3.1.1	Změny postojů	5
3.1.2	Měření postojů	5
3.1.3	Environmentální postoje	6
3.1.4	Vztah sociodemografických faktorů na environmentální postoje	7
3.2	Environmentální chování	9
3.3	Postoje a chování	10
3.4	Environmentální postoje a environmentální chování	11
3.5	Environmentální vědomí	12
3.6	Klasifikace pojmů město a venkov	12
3.6.1	Vymezení venkovského prostoru	13
3.6.2	Venkovské obce	13
3.7	Shrnutí teoretické části	14
4	PRAKTICKÁ ČÁST	15
4.1	Metodologie	15
4.2	Analýza a zpracování dat	17
4.3	Výstupy analýzy	17
4.3.1	Osobní pro-environmentální chování	18
4.3.2	Environmentální postoje	23
5	DISKUSE A SHRUTÍ PRÁCE	31
6	ZÁVĚR A PŘÍNOS PRÁCE	33
7	SEZNAM LITERATURY	34
	Odborné publikace	34
	Internetové zdroje	38
	Právní předpisy	38
8	SEZNAM OBRÁZKŮ	39
9	SEZNAM TABULEK	40
10	PŘÍLOHY	41

1 ÚVOD

Řadu let lidstvo vycházelo s běžně dostupnými zdroji. Jejich interakce s přírodou byla intenzivnější. Odpady, které domácnosti vyprodukovaly, byly biologického původu a jejich rozkladací proces nebyl proto složitý. Zalidňování oblastí a rozvíjející se průmysl toto změnil. Zvyšování životní úrovně obyvatelstva logicky vedlo k zvyšování nároků na naši přírodu, což může mít negativní dopad na naše životní prostředí.

Naše chování přetváří a ovlivňuje podobu prostředí, ve kterém žijeme. Většinou lidí tak okamžitě vytane myšlenka, že hojnost a osobní pohodlí převažuje nad etickým přístupem k životnímu prostředí. Ačkoliv se naše společnost snaží prezentovat, že se ubírá zeleným směrem a ve svých činech se snaží být co nejvíce pro ekologická, na základě výše zmíněného stále převládají pochyby, zda je tomu tak i ve skutečnosti.

Mnoho z nás považuje separaci odpadu, šetření elektrickou energií nebo používání látkových tašek namísto těch plastových za správné environmentální chování. Rovněž společnost se snaží v tomto ohledu, pokud to lze, využívat ekologičtější varianty spotřebních výrobků.

Z toho důvodu věnuji pozornost environmentálním přístupům k životnímu prostředí ve dvou odlišných prostředích – ve městě a na venkově. Téma se stalo často otevřenou otázkou k vědeckému zkoumání již několik let. Existují informace o klimatických změnách, znečištěném ovzduší a dalších ekologických změnách. Vše zmiňované vede ke zkoumání environmentálních postojů lidí.

V rámci dlouholetých výzkumů vzniklo nemálo vědeckých studií pojednávajících o faktu, že jeden z působících faktorů na postoj jednotlivce k životnímu prostředí, je právě místo bydliště. Vědecké studie ukazují, že obyvatelé měst mají příznivější vztah k životnímu prostředí než lidé žijící na vesnici. Na základě tohoto tvrzení se ustálil ve společnosti názor, že se lidé z města o otázku ochrany životního prostředí zajímají více. Především toto veřejné smyšlení mě vedlo k otevření otázky životního prostředí i pro mou práci. Osobně se domnívám, že se ve svém chování k životnímu prostředí snažím jít tou nejlepší možnou cestou a můj vztah k přírodě je velmi kladný. Na tomto místě je důležité poznamenat, že jsem si vždy myslela, že mé pro environmentální chování vychází z toho, že jsem vyrostla na vesnici.

Ačkoliv se pro výzkumy takového typu používá spíše kvantitativní metoda sociologického výzkumu, pomocí dotazníkového sběru dat, já jsem se přiklonila k verzi kvalitativní metodě, tedy rozhovorů s respondenty z města a vesnice. K tomuto mě vedl především záměr získat detailnější odpovědi na kladené otázky z environmentálního prostředí. Sekundárním důvodem bylo osvojení si této metody a zlepšení mých dovedností ve vedení rozhovorů.

2 CÍLE PRÁCE

Hlavním cílem mé bakalářské práce je prozkoumat aktuální přístup mladých lidí k životnímu prostředí.

Cílem mé teoretické části je popsání pojmů souvisejících s environmentální problematikou s důrazem na deklarované postoje a skutečné chování.

Jako cíl mé praktické části je pak pomocí polostrukturovaných rozhovorů provedených s mladými lidmi ve dvou odlišných prostředích porovnat jejich postoje a chování k životnímu prostředí.

3 TEORETICKÁ ČÁST

3.1 Postoje

Postoje jsou neodmyslitelnou kategorií sociální psychologie, do níž ji přivedli W. J. Thomas a F. Znaniecki na počátku dvacátých let 20. století. Výzkumem tohoto ústředního pojmu se začalo zabývat velké množství psychologů a badatelů, a proto zaznamenává veliký význam ve vědách o člověku a dalších vědních disciplínách. V psychologii existuje několik definicí postojů a každá z nich má jiný charakter a zakládá se na jiném pochopení. Často se nejedná pouze o postoj k druhým lidem ale i k situacím a k objektu.

Fishbein a Ajzen (1975 in Hayesová, 2003) definují postoje jako „*naučené predispozice k celkově příznivé nebo nepříznivé reakci na daný objekt, osobu či událost.*“ Z definice vyplývají 3 znaky postojů, chápané jako naučené, soudržné s kladnou či zápornou reakcí (Fishbein & Ajzen, 1975 in Hayesová, 2003). S tímto názorem se ztotožňuje několik dalších autorů.

Zcela jiný přístup se soustředí na naše jednání, navržené Osgoodem, Sucim a Tannenbaumem v roce 1957: „*Postoje jsou predispozice k reakci, které se od jiných stavu připravenosti liší hodnoticím charakterem reakce, ke které predisponují.*“ Pozoruhodná je i definice: „*Postoj vyjadřuje vztah k nějaké hodnotě, způsob nějakého hodnocení, vyjadřují-li nějaký postoj k určitému objektu, jímž může být cokoliv, tento objekt hodnotím*“ (Nakonečný, 2009).

Hayesová (2003) zase definuje postoje prostřednictvím tří specifických dimenzí. Tyto tři dimenze utváří celek postoje a důležitost spočívá v tom, kterou z nich zdůrazňuje.

- Kognitivní dimenze: soubor názorů a myšlenek k utvoření.
- Emocionální dimenze: soubor emocí a emocionálních reakcí k předmětu.
- Konativní nebo behaviorální dimenze: vztah k předmětu postoje pomocí jednání nebo chování.

Neutrálnost je tedy jedna z vlastností postojů a zároveň představující náš vztah k různým objektům v prostředí. Postoje nejsou jen vrozené (Tesser, 1993), ale část z nich také získáváme postupem času během našeho života. Může to být například přímo zkušenostmi, anebo sociálním učením (Brendl & Higgins, 1996).

Dva badatelé Eysenck a Wilson (1975 in Hayesová, 2003) přišli s názorem vrozených postojů. Respektive vrozených osobnostních rysů, což se může projevit u příbuzenstva v jedné rodině. Zde lze pozorovat stejné postoje a podobné rysy.

Funkce postojů v našem životě je adaptace člověka na prostředí. K významu založení chápání pojmů na základě vnitřní strukturovanosti v nynější době inklinuje několik autorů. Pojem definují jako: „*Komplexní pojem, sestávající se z poznávací (kognitivní), citové (emocionální, resp. afektivní) a konativní (behaviorální) složky*“ (Výrost, 2008), jehož jedna složka může být dominantní, obvykle jsou však vyvážené (Nakonečný, 2009).

V rámci životního prostředí se tedy postoj k němu samému může v průběhu života lišit. Uvádí tak např. Vágnerová (2004), která popisuje, že ve společnosti si každý jednotlivec buduje svůj soubor postojů v závislosti na tom, v jaké sociální skupině se pohybuje. To je důvod, proč na nás má zpočátku vliv postoj rodičů a školy, jedná se zároveň i o období, v němž nasáváme maximální množství postojů osob kolem nás, což vede i k rozdílným postojům obyvatel městských aglomerací a vesnicích (Vágnerová, 2004).

Další příklad uvádí (Dunlap & Jones 2010; Wilson 1997) popisující, do jaké míry má působení vzdělání a zájem o odbornou literaturu za následek environmentální zájem společnosti.

3.1.1 Změny postojů

Ke změně postojů dochází v případě, kdy postoje ostatních nejsou v souladu s jinými postoji, tj. že si postoje navzájem odporují. Tento stav je chápán jako stav kognitivní disonancí (nesoulad). Pakliže jsou v souladu, dosahujeme kognitivní rovnováhy (Hayesová, 2003).

V obecně rovině lze poznamenat, že v důsledku tlaku sociální skupiny se lidé často dostávají ke změně postojů (ačkoliv ne chování) (Kassin, 2007).

3.1.2 Měření postojů

Při měření postojů lze narazit na několik překážek bránící prezentování validních výsledků. Prvním problémem může být respondentova zkreslená výpověď. V průzkumech se totiž lidé běžně snaží nalézt odpověď, o nichž si myslí, že chce experimentátor slyšet. Tím pádem nevyjádří skutečně svůj postoj, protože se domnívají, že s nimi někdo nebude souhlasit (Hayesová, 2003). Důvodem ale může

být i nesprávné pochopení otázky, které výzkumník pokládá. Vzhledem k těmto nedorozuměním mezi výzkumníkem a respondentem je vhodné účastníka výzkumu seznámit s daným tématem (Vávra, 2006). Mylné může být i uspořádání otázek. Postoje a názory mají velkou variabilitu a často si respondenti jejich souvislost neuvědomují. Odpovědi jsou proto vázány k jisté situaci, nebo se odpověď váže k předešlé výzkumné otázce, na kterou byl respondent již připraven (Hayesová, 2003).

3.1.3 Environmentální postoje

Environmentální postoje jsou v psychologii životního prostředí důležitou součástí. Jsou předmětem zkoumání pro mnoho vědních disciplín, kde se snaží nalézt odpověď na to, jak a proč se společnost chová k životnímu prostředí a jaký zde existuje vztah. Zajímavým předmětem takových studií je způsob, jakým může jedinec změnit chování k prostředí tak, aby bylo více v souladu s přírodou, nebo jaké faktory v chování jedince jsou detekovány. V současnosti jsou environmentální postoje zkoumány ve studiích pojednávajících o vzájemné interakci člověka s přírodním prostředím (Ewert & Baker, 2001).

Výzkumy environmentálních postojů se tvoří ze dvou hledisek. Jedno z možných hledisek se zabývá zkoumáním sociodemografickým činitelem na životní prostředí, to znamená například místo bydliště, vzdělání nebo pohlaví. Hledisko druhé pak poukazuje na psychologické činitele jedince jako je osobnost a názory (Guagnano & Markee, 1995).

Pro rozhovory ve své práci a následném zhodnocení jsem zvolila pouze jeden ze sociodemografických faktorů, a to místo bydliště. Jiné psychologické faktory a jejich utváření environmentálních postojů ve své práci nerozebírám. V rozsahu, jenž je pro bakalářskou práci standardním, by nebylo možné se detailně zajímat a zhodnotit tyto faktory tak, aby práce měla vypovídající hodnotu. Ačkoliv ne vždy environmentální postoje kopírují jednání jedince, jejich studium je zajímavé a přínosné z několika důvodů: podávají informaci o podpoře nejrůznějších ekologických programů, nebo jsou průvodní informací při stanovování environmentálních cílů, dalším přínosem studia environmentálních postojů je odhalení současného postavení společnosti k životnímu prostředí a jejich možností utváření (Gifford, 2007).

S definicemi environmentálních postojů jsem se setkala především v zahraniční literatuře, kde se jednalo o velmi zevrubně zpracovaný pojem s širokým záběrem

a možnosti chápání. V české literatuře bývá také popsán například jako zájem o životní prostředí. Z výše zmiňovaného vyplývá, že ať se jedná o jakékoliv téma z oboru životního prostředí, měli bychom žít v souladu s etickým přístupem (Gifford, 2007 & Heberlein, 2012). Jedna z definic environmentálního postoje je: „*Soubor přesvědčení, afektů a behaviorálních záměrů, které osoba zastává v souvislosti s environmentálními aktivitami nebo problémy*“ (Schultz, Shriver, Tabanico, & Khazian, 2004).

Jednodušší popsání environmentálních postojů lze popsat jako hodnotící reakce na přírodní prostředí s určitou mírou přízně nebo nepřízně (Milfont & Duckitt, 2010).

Z předešlých definic environmentálních postojů lze shrnout, že postoj náleží k nějakému předmětu, situaci. Definice environmentální znamená „*týkající se životního prostředí*“ (www.slovník-cizich-slov.abz.cz).

Environmentální postoje se opírají o životní prostředí. Životní prostředí je definováno v zákoně § 2 zákona č. 17/92 o životním prostředí: „*Životním prostředím je vše, co vytváří přirozené podmínky existence organismů včetně člověka a je předpokladem jejich dalšího vývoje. Jeho složkami jsou zejména ovzduší, voda, horniny, půda, organismy, ekosystémy a energie*. Definice životního prostředí má nicméně svůj vývoj a lze rozdělit do tří definic (Soukupová & kol., 2011).

- Statická definice: jedná se o původní definici: „*Soubor faktorů nutných k životu určitého živého organismu.*“
- Dynamická definice: přijata v roce 1967 na konferenci UNESCO, formulace, která byla uznána: „*Část světa, kterou organismus používá, pozměňuje a které se musí i přizpůsobovat, aby nezahynul.*“
- Systémová definice: „*Systém složený z přírodních, umělých a sociálních složek materiálního světa, jež jsou nebo mohou být se sledovaným objektem ve stálé interakci.*“ Rozšířena podle Šauera, Dvořáka & kol. (1997 in Soukupová & kol., 2011).

3.1.4 Vztah sociodemografických faktorů na environmentální postoje

Za sociodemografické faktory řadíme hned několik determinantů, jež se v průběhu mění, vedou a rozlišují naše environmentální postoje. Za determinanty považujeme věk, pohlaví, socioekonomický stav, národnost, místo bydliště, politickou příslušnost a další (Gifford, 2012). Doposud prováděné studie se zabývaly například věkovým

rozdílem. Jedna ze studií Arcury a Christianson (1993), McKeever a Rothenbach (1998) potvrzují, že zde díky determinantu věku zaznamenává u mladé generace přívětivější vazbu k životnímu prostředí než u generace starší. Naopak (Howell & Laska, 1992) se zabývali důležitějšími determinanty, než je věk, zaměřili se totiž na úroveň vzdělání a na místo residence. Důvodem byl zejména nárůst obav o stav ochrany životního prostředí v 80. letech 20. století. Zajímavým výzkumem je také například Eisler, Eisler a Yoshida (2003), zkoumající mezikulturní míru vzdělanosti, v níž Japonci prokázali nejúspěšnější skóre v environmentální oblasti. Ve studii Gutteling a Wiegman (1993) se zase na vzorku 513 mužů a žen ukázalo, že ženy daleko více projevují pocity a jsou náchylnější na nebezpečí ohrožující životní prostředí než muži.

Všechny dosavadní studie pomáhají hodnotit aktuální postoje a jejich vazby k životnímu prostředí. Poukazují také na ekologické vědomí společnosti, celkový zájem a ochotu podílet se na její prosperitě. Mým cílem práce je aktuální zhodnocení přístupů mladých lidí k životnímu prostředí z pozic obyvatel města a vesnice pomocí kvalitativní metody sběru dat. Záměrem je tedy pouze místo bydliště jako jeden ze sociodemografických faktorů na určování postoje.

Výsledky provedených výzkumů se v některých případech liší. Dřívější studie označují městské obyvatelstvo jako to, které projevuje větší zájem o přírodní zdroje a kvalitnější postoj k životnímu prostředí (Fortmann & Kusel, 1990), navíc je zde potvrzena hypotéza, že žena projevuje větší zájem o otázky životního prostředí. Dalšími, kdo potvrdili tento kladnější vztah městského obyvatelstva k životnímu prostředí ve studii, jsou Van Liere a Dunlap (1981).

Studie prováděna v Severní Americe zahrnující vzorek veřejnosti obyvatel severní a jižní provincie, včetně největšího města jižní provincie v Kanadě, Toronta. Tyto oblasti byly vybrány, protože se liší jejich závislost na přírodních zdrojích – lesnický průmysl a těžba představuje větší podíl pro severní venkovské oblasti. Závěrem tohoto výzkumu nebyly potvrzeny hypotézy týkající se odlišných postojů v severní a v jižní provincii (McFarlane & Hunt, 2006).

Z dosud známých studií nelze jednotně vyvodit korektní závěr. Některé z nich jasně deklarují rozdíly mezi městskými a venkovskými obyvateli. Studie uskutečněna v kalifornských domácnostech, kde hlavním tématem bylo zacházení s elektroodpadem, poukazuje na skutečnost, že městský obyvatel má k této problematice mnohem kladnější predispozice a kognitivní myšlení, jak s elektroodpadem nakládat, než vesnický obyvatel (Saphores, 2006). Venkovské

oblasti se dají naopak považovat za více agrární, a tak se obyvatelé snaží z těchto přírodních zdrojů čerpat.

3.2 Environmentální chování

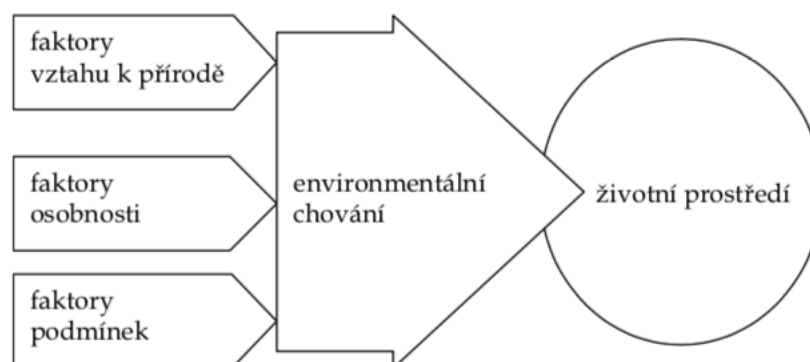
Okrajově ve své práci zhodnotím i environmentální chování obyvatel měst a vesnice. Opět jsem vymezila pouze tu část chování, o níž si myslím, že dokáží ve své práci zhodnotit.

Nejčastěji se v tomto směru lze setkat s definicí, která přímo hovoří o pro-environmentálním chování. „*Proenvironmentální chování je takové chování, které je obecně (či podle poznatků environmentalistiky) v kontextu dané společnosti hodnoceno jako šetrná varianta environmentálního chování či příspěvek ke zdraví životního prostředí*“ (Krajhanzl, 2010). Dále svou definicí popisuje tak, že se jedná přímo o lidské chování působící na životní prostředí. Ovlivňování lze chápat jak pozitivně, tak negativně. Pokud budeme hovořit o jakémkoliv lidském chování, dle definice sem lze zařadit i například lidský pohyb. O lidském chování k životnímu prostředí lze také hovořit jako o záměrném nebo nezáměrném (Kolektiv autorů, 2009).

Tuto oblast environmentálního chování tvoří čtyři oblasti problémů, které lze pozorovat (Bell, 2001 in Krajhanzl, 2010):

- Problém environmentální estetiky: např. znečištění prostředí díky odhozeným odpadkům.
- Problém ve vztahu ke zdraví: unikání toxických látek do ovzduší a následné znečištění.
- Problém přírodních zdrojů: přílišné využívání dostupných zdrojů.
- Problém ochrany života a jeho důstojnosti: vymírání druhů, velkochovy.

Na environmentální chování jedince k životnímu prostředí působí několik vlivů. Tyto vlivy je obtížné mapovat a definovat, neboť vlivy jsou hodnoceny jako širokospektrální. Vlivy na environmentální chování se rozdělují na faktory vnější a faktory vnitřní. Pokud by měla být definice komplexní, představovala by obsáhlý diagram zahrnující veškerá budoucí očekávání, a to i ty, která již byla prožita a zároveň by se v čase měnila (Krajhanzl, 2010).

Obr. 1: 3 faktory působící na environmentální chování (Krajhanzl, 2010)

Obrázek 1 pomáhá zorientovat se v ukázce tří faktorů působících na environmentální chování. Faktory podmínek chápeme jako vnější faktory, které ovlivňují chování k životnímu prostředí, lze sem zahrnout například prostředí kulturní, ekonomické či sociální. Dalším důležitým faktorem je vnitřní faktor – faktor osobnosti. Vychází z vlastností jedince a jeho temperamentu. Vztah k přírodě poté velmi souvisí s osobností člověka, ačkoliv některé výzkumy vztah a osobnost rozdělují. Nicméně nemusí být pravdou, že jedincův kladný vztah k přírodě, prokazuje stejný vztah i k životnímu prostředí. Roli zde sehrávají dva zmíněné faktory výše (Krajhanzl, 2010).

I proto lze uvést, že u pro-environmentálního chování se nesleduje, jakým konkrétním motivem bylo ovlivněno, nebo zda postoj k ochraně životního prostředí se ukázal jako pro-environmentální chování. To, že lidé volí jízdu na kole místo dopravou automobilem, může mít pro ně důvod spíše ekonomický než environmentální (Krajhanzl, 2014).

3.3 Postoje a chování

Existuje propojení mezi postoji a chováním? Tato otázka může také souviset s mým zkoumaným tématem. Je možné, aby postoje určovaly chování jedince k životnímu prostředí, a lze to říct i opačně? Koresponduje postoj jedince a jednání s jeho postoji k životnímu prostředí?

Naše postoje nejsou jen souborem myšlenek zabývajících se určitým objektem. Propojení existuje i s jednáním, ačkoliv se původně předpokládalo, že chování jedince lze předpovědět z postoje člověka. Tato myšlenka však byla vyvrácena díky experimentu, který proběhl v roce 1934 profesorem La Piéere (in Hayesová, 2003),

jenž telefonicky kontaktoval několik hotelů a restaurací a žádal je, zda obslouží manželé z jiné etnické skupiny. Reakce byly negativní. Nakonec však výsledek tohoto experimentu ukázal, že 90 % podniků nemělo problém s jejich obsluhou.

Naopak Ajzen (1988 in Hayesová, 2003) tuto myšlenku vyvrátil svým názorem, že propojení mezi postoji a chováním existuje, protože u postojů musíme posuzovat jejich globálnost a korektnost. To znamená, na předešlém příkladu, že se v závěru jednalo o konkrétní situaci.

Předpověď záměrů a chování také popisuje Ajzen (2011), který se pomocí modelu tzv. Teorie plánovaného chování (TPB) snaží ukázat, co detekuje lidské chování. Tato teorie zahrnuje nejen postoje člověka k chování a jeho implikacím, ale i k subjektivní normě a k vnímání kontroly chování.

Osobní postoj, je jako první determinant důsledek našeho chování. *Subjektivní norma* popisuje, zda jedince ovlivňují názory jiných lidí v chování se „běžným“ způsobem. Třetí determinantou modelu TPB je *náročnost a vlastní vůle provedení* (Ajzen, 2011). Tyto determinanty tvoří záměr jednat.

3.4 Environmentální postoje a environmentální chování

Snahou studií je také mapovat a zaměřit se přímo na možný vztah mezi environmentálními postoji a environmentálním chováním. Studie, která byla implikována na vzorku německé populace, byla prováděna na základě tzv. High-Cost a Low-Cost hypotézy. Diekmann a Preisendorfer (2003) tvrdí, že jedincům záleží na vynaložených nákladech ve smyslu pro-environmentálního chování. To znamená, že s rostoucími náklady, nejen z ekonomického hlediska, ale i z psychologického, chování k životnímu prostředí klesá. Low-Cost environmentální chování (např. recyklace papíru nebo nákup znovu doplňovacích láhví) se u lidí se zájmem o životní prostředí projevuje, ale nejsou již ochotni se zapojit do činnosti, které jsou pro ně nepohodlné např. vzdát se automobilu v domácnosti – High-Cost environmentální chování (Diekmann & Preisendorfer, 2003). Studie potvrdila, že v případě existence kladného environmentálního postoje, přímo ovlivňuje Low-Cost environmentální chování. Jedinci s pozitivním postojem k životnímu prostředí se nestávají hned obětmi high-cost chování vůči životnímu prostředí, ale i tak se u nich může projevit větší pochopení v politických změnách (např. vyšší spotřební daň) (Diekmann & Preisendorfer, 2003).

Další studie v tomto směru pojednávají o politické příslušnosti a environmentálních postojích (Mohai, 1992). Výsledky těchto studií environmentálních postojů ne vždy korelují s environmentálním chováním (Kotchen & Reiling, 2000).

3.5 Environmentální vědomí

Náš přístup k životnímu prostředí také hovoří o environmentálním vědomí, které se též může v průběhu našeho života měnit. Nedá se tvrdit, že všichni lidé mají úzký vztah k přírodě, tím dokazují kladný vztah i k svému environmentálnímu prostředí. Jedinec, jenž ve svém každodenním životě hledá způsoby, jak co nejvíce žít v souladu s ochranou přírody a chovat se šetrně k životnímu prostředí se například zajímá o pro-environmentální možnosti, jako jsou nákupy bez obalu, nákupy na bazaru, šetří zdroji, je tak považován za člověka s vyšším environmentálním vědomím (Takala (1991), Bechtel (1997), Schmuck a Schultz (2002) in Krajhanzl, 2010). Takový jedinec dále přemýšlí o propojenosti osobního chování s životním prostředím a jeho stavem. Proaktivně se pokouší o jeho zlepšení a využívá dostupných možností a aktivit vedoucích k jeho zlepšení, například podepisování peticí, sázení stromků aj. Tímto způsobem vnímá i emoční stránku environmentálního vědomí (Schmuck & Schultz, 2002). Pocit znečištěného prostředí u něj vyvolá bezmoc a z podoby zdevastovaného prostředí je konsternovaný. Kvůli tomu je také ochotný snížit svou životní úroveň ve prospěch životního prostředí. Naproti tomu lze spatřit opačně smýšlejícího jedince, pro kterého je ochrana přírody i jakýkoliv stav životního prostředí bezcenný, nesnaží se o aktivitu vedoucí k nápravě a podpoře životního prostředí, ani tento názor nesdílí. Je ochoten svými názory negativně ovlivňovat své okolí (Krajhanzl, 2010).

Aktivismus zde sehrává velkou roli. Prostřednictvím aktivit na podporu ochrany přírody a zlepšování životního prostředí se tak ve společnosti utváří environmentální vědomí.

3.6 Klasifikace pojmů město a venkov

Ve své praktické části bakalářské práce se věnuji zhodnocení přístupů k životnímu prostředí z pozic obyvatel města a vesnice, a proto je důležité správné porozumění vymezeným pojmům město a venkov, aby došlo k objektivnímu výsledku v provedení mého výzkumu.

3.6.1 Vymezení venkovského prostoru

Správnému vymezení venkova, venkovského prostoru se v obecné rovině zabývá několik autorů a ústavů. Napříč Evropou zde totiž nedošlo k sjednocení a ustálení. Tuto problematiku jinak popisují ekonomové, historici, architekti, statici či geografové (Perlín, 2000).

Při správném určení městského území a venkovského prostoru je nejasné určení právě venkovského prostoru. Venkov je, na rozdíl od souboru venkovských sídel, kontinuálně vymezený prostor (Perlín, 2000).

Venkov lze popsat jako oblast s nižším zalidněním a s malými sídly. Obyvatelé venkova pracují obvykle v zemědělském odvětví a charakterizují se specifickým stylem života, jenž je odlišný od těch městských. Na venkově panuje větší souhra s přírodou a určitým stylem stavení. Pro venkov je charakteristická menší intenzita sociálně-ekonomických kontaktů a menší hustota vazeb mezi jednotlivými subjekty, které se ve venkovském prostoru pohybují.

Velké množství charakteristik, jimiž jsou právě venkovské části a městské části definovány a které z velké části nejsou naplněny, je jednoznačné vymezení venkovských a městských sídel či venkovských a městských oblastí (Kašparová & Půček, 2009).

3.6.2 Venkovské obce

Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) vydala všeobecně mezinárodně uznávanou definici zakládající se na hustotě osídlení nebo celkovém počtu obyvatel. O venkovské obci se jedná v případě, pokud je počet obyvatel nižší než 2 000 nebo pokud má hustotu nižší než 150 obyvatel na 1 km² (Kašparová & Půček, 2009).

Tyto obce mohou využívat programy rozvoje venkova; hranice 2 000 obyvatel je především stanovena pro typicky českou strukturu osídlení. V některých částech Evropy se totiž lze setkat s velikostí hranice stanovené na 5 000 obyvatel. Typická malá sídla, kde lze nalézt 30–100 obytných domů a relativně hustá síť menších měst s 3 000–10 000 obyvateli jsou také typická pro český venkov (Perlín, 2000).

V mé bakalářské práci využívám výrazů venkov a vesnice v rovnocenném postavení, stejně jako venkovský a vesnický.

3.7 Shrnutí teoretické části

Ve své teoretické části jsem se zaměřila na porozumění jednotlivých částí environmentálních jevů, které jsem pro svou bakalářskou práci stanovila. Zaměřila jsem se na prováděné výzkumy posledních desetiletí a provedla tak přípravu na své mapování environmentálních přístupů k životnímu prostředí městských a vesnických typů obyvatel. Dále jsem vymezila důležité pojmy spojené s environmentální problematikou vyskytující se v mé práci. Na základě předchozích výsledků výzkumů jsou známy sociodemografické faktory, jež na postoje lidí působí. Já jsem zvolila faktor místa bydliště a stanovila jsem výzkumné otázky, jejichž zodpovězení je mým výzkumným cílem v praktické části.

- 1) Jaké jsou aktuální postoje mladých lidí žijících na venkově a ve městě?
- 2) Jak se mladí lidé aktuálně chovají k životnímu prostředí?

4 PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část se skládá ze **tří** hlavních skupin. V první části popisují metodologii mého výzkumu, poté navazují rozebráním a následným komentováním zjištěných výsledků, v závěru přináším diskusi a závěr práce.

V první, teoretické části, bylo žádoucí nastudování pojmů související se zkoumáním lidských přístupů k životnímu prostředí a popsání dosud známých faktorů ovlivňující postoje lidí.

Praktická část mé bakalářské práce na téma „Kvalitativní zhodnocení přístupů k životnímu prostředí z pozic obyvatel města a vesnice“ má za úkol vyhodnotit provedené rozhovory s jednotlivými respondenty.

4.1 Metodologie

Rozhovory byly tvořeny ze 6 okruhů otázek týkající se environmentálního prostředí. Průměrná délka rozhovoru se pohybovala okolo 25–30 minut. Způsob komunikace s respondenty byl přizpůsoben zhoršené epidemiologické situaci související s pandemií COVID-19, a byl tudíž uskutečněn především elektronickou formou komunikace. Jako formu rozhovoru jsem zvolila polostrukturovaný rozhovor.

Pro rozhovory bylo vybráno celkem 8 respondentů, podle účelového vzorkování (Hendl, 2005). Tabulka 1 popisuje charakteristiky jednotlivých respondentů. 4 respondenti reprezentovali obyvatele vesnic a 4 z nich město, všichni byli ve věkové kategorii 23–27. Z toho vyplývá, že většina z nich jsou stále studující nebo těsně po svých vysokoškolských studiích. Mého výzkumu se zúčastnili pouze respondenti, kteří chtěli spolupracovat a projevíli o výzkum zájem, jedná se tedy o pozitivní výběr výzkumného souboru. Se všemi respondenty jsem byla v osobní známosti, při rozhovoru tak panovala důvěra.

Městský respondent byl stanoven jako osoba žijící ve městě (< 50 000 obyvatel nebo obyvatelé metropole Prahy) a venkovský respondent jako osoba žijící na venkově (do 5 000 obyvatel). Rozhovory nebyly provedeny na žádnou konkrétní oblast v České republice. Pro vyhodnocení posbíraných dat bylo primárně důležité, zda respondent bydlí ve městě nebo na vesnici. Předmětem zájmu nebyly ani genderové rozdílnosti.

Rozhovor byl vytvořen tak, aby poukázal na aktuální náhled chování a postojů mladých lidí ke každodennímu vnímání životního prostředí a chápání jeho jednotlivých složek. Témata, jež se v rozhovoru objevovala, jsou často diskutována, respondenti se tak s nimi mohli setkat i v běžném životě.

Okruhy otázek pro rozhovory byly vybrány z teoretického rámce (Milfont & Duckitt, 2010). Pokrýt všechna témata z teoretického rámce v kvalitativních rozhovorech v této bakalářské práci by bylo pro respondenty časově zdlouhavé a mou snahou bylo, mimo jiného, respondenty daným tématem neunavit a neodradit je od spolupráce. Z toho důvodu byla vybrána jenom část témat, která byla považována za nejrelevantnější pro tuto konkrétní studii.

Při definování otázek do rozhovoru se záměrem porozumění, které faktory a způsob, jakým ovlivňují formování environmentálních postojů mladých lidí z měst a vesnic, jsem se inspirovala teoretickým rámcem (Milfont & Duckitt, 2010). Ten obsahuje 12 témat, ze kterých jsem mohla čerpat a díky tomu přesně sestavit okruh otázek ke zkoumání postojů mladých lidí.

Pro definování otázek ekologického chování skupin obyvatelstva jsem nahlížela do publikace (Milfont & Duckitt, 2004).

Rozhovory tvoří 6 okruhů otázek: 1. okruh se zabývá pro-environmentálním chováním a obsahuje 7 otázek z tohoto tématu; další okruhy zkoumají environmentální postoje.

Každému okruhu byly věnovány 3–4 otázky, aby mohlo být pochopeno respondentovo vnímání.

Respondent	Socio-demografické údaje			
	Pohlaví	Věk	Zaměstnání	Bydliště
Respondent 1	muž	23 let	student	město
Respondent 2	muž	25 let	student	město
Respondent 3	žena	25 let	student	venkov
Respondent 4	žena	25 let	pracující	venkov
Respondent 5	žena	25 let	student	venkov
Respondent 6	muž	27 let	student	město
Respondent 7	muž	27 let	pracující	město
Respondent 8	žena	24 let	student	venkov

Tab. 1: Charakteristika respondentů

Před realizací vlastních rozhovorů do mého výzkumu, jsem provedla tzv. testování otázek. Účelem bylo zjistit, zda jsou dotazované osoby schopny reagovat a komunikovat o tématu mého výzkumu. Dále jsem ověřila složitost a komplexnost jednotlivých otázek. Tyto rozhovory dopadly pozitivně. Obdržela jsem pouze pár komentářů a poznatků, jakým způsobem některé otázky přesněji zformulovat anebo vysvětlit. Po jejich opravě jsem postupně začala s uskutečňováním jednotlivých rozhovorů.

4.2 Analýza a zpracování dat

Nejprve jsem všechny potřebné rozhovory pro mou studii provedla a následně uskutečnila jejich přepis z uložené nahrávky. Cílem této doslovné transkripce bylo jednodušší analyzování výsledků (Hendl, 2005).

Z celkového souboru přepsaných rozhovorů jsem vytvořila tabulku a do ní jsem jmenovitě vypsala nejen proměnné, které se v odpovědích opakovaly, ale rovněž ty, které zazněly jednou, následně jsem ke všem přiřazovala kódy. Tímto způsobem jsem postupovala u každého rozhovoru. Výsledkem je tabulka znázorňující odpovědi a celkový počet respondentů, kteří takto odpověděli. Tyto respondenty jsem poté rozdělila na respondenty z vesnice a z města.

Získané výsledky jsem nadále rozebrala a popsala ve výstupu analýzy.

4.3 Výstupy analýzy

Rozhovor se skládá z následujících výzkumných okruhů:

- **osobní pro-environmentální chování, podpora zachování životního prostředí, lidské využití, aktivismus v oblasti životního prostředí, eko-centrický přístup a ohrožení životního prostředí.**

Porovnání postojů a chování k životnímu prostředí mladých lidí z prostředí města a venkova je hlavním tématem mé práce, tyto vzájemné vztahy dále rozeberu ve shrnutí výsledků a v diskusi.

4.3.1 Osobní pro-environmentální chování

	Počet odpovědí respondentů dohromady	Město	Venkov
Šetření vodou	16	5	11
Kuchyně	4	2	2
Úklid	2	0	2
Hygiena	8	1	7
Nešetřím	2	2	0
Šetření elektrickou energií	14	7	7
Elektrické spotřebiče	5	2	3
Svícení	6	4	2
Topení	1	0	1
Využití levnějšího proudu	1	0	1
Neřeším	1	1	0
Doprava	12	5	7
Auto + v chladném období auto	4	1	3
Veřejná doprava	6	4	2
Kolo	2	0	2
Využívání topného systému	11	4	7
Regulace	5	2	3
Topení dřevem	1	0	1
Zateplení domu	1	1	0
Fyzická aktivita	1	0	1
Neřeším	3	1	2
Čistící přípravky	11	4	7
Složení	4	1	3
Balení	2	0	2
Neřeším	5	3	2
Recyklace	13	5	8
Šetření obalů	9	4	5
Třídění odpadů	2	1	1
Recyklace	2	0	2
Separace odpadků	9	4	5
Ano – plasty, sklo, papír	6	3	3
Ano – i elektrický a ostatní	1	0	1
Nespotřebované potraviny pro zvířata	1	0	1
Netřídím	1	1	0

Tab. 2: Organizace výsledků pro-environmentálního chování

V případě zhodnocení pro-environmentálního chování respondentů z města a z vesnice, jsem se zaměřila na otázky z každodenního života. Zajímalo mě, zdali hledají způsoby, jak šetřit vodou a elektrickou energií, jestli využívají automobil, i když mají možnost cestovat hromadnou dopravu do školy/do práce. Zjišťovala jsem také využívání topného systému a složení používaného čistícího přípravku v domácnosti. Poté jsem pokládala otázky týkající se recyklaci věcí a separace produkovaného odpadu.

Mým cílem bylo jednak prozkoumat environmentální chování respondentů z města a z vesnice, a jednak zjistit, jaký je jejich zájem o jednotlivých tématech v této oblasti, zda mají povědomí o šetrných variantách produktů v domácnosti. Tabulka 2 znázorňuje přehled výsledků pro-environmentálního chování a je nadále rozepsána v textu.

Na otázku: „**Snažíš se ve svém každodenním životě hledat způsoby, jak šetřit vodou?**“ většina respondentů odpověděla, že ano a zároveň uvedla příklady z každodenního života. U dvou respondentů z města se ukázalo, že tohle neřeší. Konkrétní odpověď u respondenta č. 6 zní: „*Moc tohle nedělám. Přejde mi, že tohle moc neřeším.*“ Stejně tak u respondenta č. 2: „*Moc ne. Spíše ne.*“ Nejčastěji respondenti zmínili příklad *vypínání vody při čištění zubů (ranní hygieně)*. Respondent č. 7 z města přímo uvádí: „*Nenechám zbytečně vodu puštěnou, ať už při ranní hygieně nebo při sprchování. Jinak v každodenních činnostech už nepřicházím do takového styku, abych reguloval její používání.*“ Dále příklad šetření uvedli 2 respondenti z vesnice. Jeden z nich jasně uvádí: „*Určitě. Například, když si čistím zuby, tak nenechávám téct vodu po celou dobu.*“ U respondentů z vesnice se také objevila odpověď na šetření vodou odchytem studené vody při čekání na teplou vodu a také využití šedé (odpadní) vody. Takovou odpověď ani jeden z respondentů z města neuvedl. Odpověď respondenta č. 5: „*Ano. Například dříve, než začala ve sprše téct teplá voda, tak se ta studená odchytila a pak se s ní zalivaly květiny. Nebo do konvice na čaj. Co se teď týká zalévání zahrady, tak využíváme především dešťovou.*“ A podobná odpověď se týká i respondenta č. 4: „*Vzhledem k tomu, že žiju v domácnosti, kde máme i sušičku, tak vodu ze sušičky nevytlíváme, ale používáme ji na zalévání.*“ Dále z rozhovorů vyplynulo, že respondenti z vesnice si dávají raději kratší sprchu místo vany a do šetření vodou také zahrnuli využití myčky v domácnosti a úspornou pračku.

V mém rozhovoru jsem se také dotázala na následující otázku: „**Hledáš způsoby, jak šetřit elektrickou energií?**“ Respondent č. 2 z města prozrazuje: „*Vzhledem k tomu, že ve svém bytě mám vše na elektriku, včetně topení a těchto věcí, tak tady se moc elektrickou šetřit nedá.*“ Odpověď jako je tato, zazněla pouze jednou ze všech rozhovorů. Svícení v místnostech, kde se zrovna nikdo nenachází a využívání úsporných žárovek uváděli mladí lidé z města a vesnice nejčastěji. Celkem 3 respondenti z města uvedli, že nenechávají rozsvíceno v místnosti, v níž se zrovna nepohybují, a 1 z nich navíc uvedl, že používá úspornější žárovky. Velice důsledné chování v šetření elektrickou energií bylo zaznamenáno u respondenta č. 3 z vesnice říkající: „*Ano. Televize a satelit nám svítil, takže jsme použili*

prodlužovačku, která se dá vypnout, tak aby nám nesvítila ani ta malá kontrolka. Vyměnili jsme všechny žárovky, aby byly LED. Do budoucna bychom chtěli využívat energii, která by byla z fotovoltaických panelů. Vypínání elektrospotřebičů ze zásuvek, pokud se zrovna nepoužívají, anebo těsně po použití zmínil jeden respondent z města a jeden respondent z vesnice: „... Taky se snažím nemít počítač v režimu spánku, ale rovnou ho vypínám a nenechávám v zásuvkách věci moc dlouhou dobu, když to není potřeba. To jsou věci, které mě v tuto chvíli napadají.“ „... No, ano, například když vařím kafe, tak potom vypnu ze zásuvky, nebo když telefon dobiju, vyndám ze zásuvky. Televizi nevypínám.“ Takto zněly odpovědi respondentů z města a vesnice.

Rozhovor pokračoval otázkou: **„V případě zimního období, dáváš pozor na to, aby byl topný systém využíván efektivně?“** Zjistila jsem, že celkem 3 respondenti – 2 z města a 1 z vesnice se shodli na správném regulování a nastavení termostatu v rámci efektivního využívání topení. To, jak prakticky kombinuje správnou regulaci topení a efektivní zahřání, nám sdělil respondent č. 5 z vesnice: *„Ano, řekla bych, že ano. Jak už jsem zmiňovala, tak reguluji topení v místnosti, kde je potřeba a spíše, aby to temperovalo než v jednu chvíli dát topení na max. A když mám možnost se zahřát jinak, tak si dám i fyzickou aktivitu, třeba dřepy.“* Oproti tomu 3 dotázaní – 1 z města a 2 z vesnice toto vůbec neřeší. Konkrétně respondent č. 6 z města sděluje: *„Já osobně ne. Toto moc neřeším. Nějak mi to tady automaticky topí.“* Podobně jako respondent č. 8 z vesnice: *„Upřímně o toto se nezajímám.“* Dále se u respondentů z vesnice objevila odpověď týkající se topení krbem nebo využití levnějšího proudu.

U respondentů z vesnice se ukázalo, že k cestě do školy nebo do práce použijí automobil pouze v případě chladného období, přestože mají možnost použít MHD, zároveň s tím byla zřetelná preference celoročního využívání automobilu před MHD projevující se u 2 respondentů – 1 z města a 1 z vesnice. 2 mladí lidé z vesnice rovněž zmínili, že nejraději používají kolo anebo kombinaci MHD, kola a auta, podobně jako respondent č. 3 z vesnice: *„Dopravu využívám, ale díky tomu, že jsou levné jízdenky, tak do školy vždy využívám vlak. K dopravě na nádraží jsem využívala někdy kolo, někdy autobus a někdy auto. Někdy to pohodlí, třeba v zimě, zvítězí.“* 3 lidé z města a 2 z vesnice využívají ve většině případů MHD. Jejich odpovědi zní například takto: *„Většinou se dopravuji MHD a občas se mi i stalo, že využiji taxislužbu, například když nestíhám na zkoušku, ale většinou se snažím jezdit tramvají či metrem.“ Použiju veřejnou dopravu. Asi ten dopad na životní prostředí je jeden z faktorů, proč auto nemám. Ale není to ten nejhlavnější.“*

Z výpovědi respondenta z města je taky zřejmé, že v případě, když nestihá kupříkladu přijít včas na zkoušku do školy, využije možnost dopravy taxi službou. Tato odpověď se objevila pouze u respondentů z města.

Dále mě zajímala reakce na otázku: „**Záleží ti na složení čistícího přípravku v domácnosti?**“ Dohromady 5 obyvatel – 3 z města a 2 z vesnice odpověděli, že toto vůbec neřeší, ať už z finančního hlediska, protože jsou přesvědčeni o tom, že čistící přípravky šetrnější k životnímu prostředí jsou více drahé, anebo zkrátka věří značce, již používají. 2 respondenti z vesnice, které složení používaného čistícího prostředku v domácnosti zajímá, mi poskytují bohatou odpověď na můj dotaz: „*Některé čistící prostředky např. na podlahy a koupelnu používám ekologické, které jsou přírodního původu. Jar používáme normální i prací prášek, ale chtěla bych využívat nějaké lepší a někdy se dívám, že alespoň mají certifikaci, která by měla chránit ŽP, ale také kupujeme podle ceny.*“ „*Ano, záleží. Jednak se zaměřuji na obal takových to přípravků, takže se snažím, když už to jde, tak koupit velké balení, a ne po malých lahvičkách. Taky když mám cestu, tak se snažím nádoby doplňovat v drogeriích nebo obchůdkách, kde je možnost tyto prostředky doplnit a ty jsou ekologické. Tím pádem jsou vyrobeny z mýdlových ořechů. Ale není to tak vždycky. Co se týká prádla, a chci, aby to vonělo, tak sáhnu po koncentrátu. Složení preferuji čistší a vyrobeno z udržitelných zdrojů.*“ Z výpovědi respondenta je tedy zřejmé, že se alespoň někdy při výběru dívá na certifikaci kupovaného čistícího přípravku, nebo se zaměřuje na koupení rovnou většího balení, které se dá opakovaně doplnit místo malých lahviček.

V rámci rozhovoru jsem se dále zeptala na otázku: „**Hledáš způsoby, jak recyklovat věci? (např. nákup bez obalu nebo nákup na bazaru).**“ Zde projevil zájem o podporu second-hand věcí respondent č. 5 z vesnice, jehož odpověď zněla následovně: „*Záleží, o jaký produkt se jedná, ale určitě, když je možnost vzít z druhé ruky, tak to preferuji.*“ Žádný z městských respondentů se k nákupu z bazaru a k podpoře second-hand věcí nepřiklání. Jeden z vesnických respondentů také nepřímo uvedl, že second-hand věci ji nevadí: „*Na bazaru moc nenakupuji, ale v rodině se snažíme dědit si věci. Hodně oblečení mi dá mamka, nebo já sama dávám dalším známým.*“ Celkem 1 respondent z města a 2 z vesnice, pokud jim to okolnosti dovolí, nakupují bez obalu. Respondent č. 2 z města říká: „*... ale třeba v obchodě si dost často, pokud je možnost, vybírám věci bez obalu, ačkoliv to moc nejde. Vlastně jde teda.*“ Podobně reaguje respondent č. 3 z vesnice: „*... Bez obalu nakupuju zeleninu i ovoce, prostě bez sáčku.*“ Dále se často objevila odpověď znovuvyužití igelitových tašek na nákup a zároveň nošením vlastní tašky na nákup

namísto nákupu nové. Odpovědi zde byly vyrovnané, jak u respondentů z města, tak z vesnice. Respondent č. 5 z vesnice o nákupech říká: „*Nepamatuji si, kdy naposledy jsem použila igelitku nebo bych si ji koupila při nákupu. Raději si vezmu krabici, která v obchodě je a doma ji nějak využiji, nebo si z domu vezmu látkovou.*“ Se zajímavým názorem přišel respondent č. 7 z města, který si uvědomuje, že planetu nezatěžuje zbytečným plastem a do svého příkladu způsobu, jak recykluje věci, uvádí: „*Snažím se. Máme doma soda stream a od té doby se doma snížil počet plastových lahví.*“

Blízko k recyklaci má separace odpadků, proto jsem se tázala respondentů, zda **separují odpad**. 6 respondentů – 3 z města a 3 z vesnice uvedlo, že odpad třídí na sklo, papír a plast. 1 respondent z vesnice navíc uvádí: „*Ano, separujeme plast, papír, sklo, konzervy, hliník, baterie, elektrický odpad...*“, další z respondentů uvádí: „*... Vzhledem k tomu, že žijeme na vesnici, tak potraviny, které nespotřebujeme, tak dáme dál zvířatům.*“ Oproti tomu respondent č. 7, který pochází z města, přiznává: „*Neseparuju odpad. Snažím se alespoň skleněné lahve, ale v blízkosti baráku se nenachází žádné kontejnery na tříděný odpad, tak je to složitější.*“

Shrnutí

Z prvního zkoumaného okruhu otázek zaměřující se na osobní pro-environmentální chování je zřejmé, že přístup respondentů z měst je v jistých záležitostech odlišný od přístupu respondentů z vesnice. Respondenti z vesnice mají větší zájem na tom šetřit vodou. Důkazem je třeba respondent, jenž dokonce uvedl, že studenou vodu odchytává na další využití. Respondenti z vesnice se snaží také více šetřit elektrickou energií, například vypínání i malých kontrolék. U respondentů z vesnice se projevil i větší zájem složení kupovaného čistícího přípravku. V ohledu recyklace se respondenti z města i vesnici sešli na stejném způsobu recyklace, a to znovupoužití tašek a nošení vlastních tašek na nákup. Dále 1 respondent z města uvedl využití soda streamu, čímž dochází k ušetření pet lahví v domácnosti. Respondent z vesnice pro změnu zase uvedl, že se u nich v rodině dědí oblečení, a tak není závislý na koupi oblečení nového. V neposlední řadě mladí lidé z vesnice uvedli důslednější separaci odpadu, protože se ani u jednoho z nich neprojevilo, že by odpad vůbec neseparovali.

4.3.2 Environmentální postoje

	Počet odpovědí respondentů dohromady	Město	Venkov
<i>Podpora zachování životního prostředí</i>			
Spotřební výrobky	8	4	4
Podporuji	1	1	0
Někdy podporuji	2	0	2
Nepodporuji	5	3	2
Ochota platit více za produkt	9	4	5
Ano	1	0	1
Někdy	6	3	3
Neřeším to	2	1	1
Ovlivňování prostřednictvím politických stran	8	4	4
Ano	3	2	1
Ne + ne, jedním dle vlastního rozumu	4	2	2
Ne, ovlivňují mě vědci/články	1	0	1
Volba politických stran	8	4	4
Ano, přihlížím na to	6	3	3
Žádná takový program nemá	1	1	0
Spíše ne	1	0	1
<i>Lidské využití životního prostředí</i>			
Krok proti životnímu prostředí ve prospěch blahobytu	10	5	5
Snažím se to vyvážit +odpad beru spíše jako samozřejmost	7	4	3
Pohodlí	2	1	1
Čas	1	0	1
Ochrana životního prostředí a ekonomická výhodnost	8	4	4
Investice do budoucna	6	3	3
V aktuální fázi ne	1	1	0
Nemyslím si	1	0	1
Snížení blahobytu lidí	9	4	5
Ano	7	3	4
Ne	1	0	1
Záleží	1	1	0
<i>Aktivismus</i>			
Finanční podpora ekologické organizace	16	6	8
Sledování sociálních sítí	1	1	0
Greenpeace, DUHA	2	1	1
Přírodní katastrofy	1	0	1
Ne	12	6	6
Podpora ekologických organizací vlastními aktivitami	8	4	4
Ano	2	2	0
Občas	2	0	2
Ne	4	2	2

Přesvědčování lidí o důležitosti životního prostředí	10	5	5
Ano	4	2	2
Diskuse	5	3	2
Ne	1	0	1
Výše příjmu	8	4	4
35 000 Kč hrubého	5	2	3
100 000 Kč	1	1	0
500 000 Kč	1	1	0
Když pokryjí své náklady	1	0	1
<i>Ekocentrický přístup</i>			
Pocit na pohled znečištěného prostředí	9	4	5
Strašný	6	4	2
Bezmoc	2	0	2
Znechucení k lidstvu	1	0	1
Přelidnění a vliv na životní prostředí	11	5	6
Odpadky	2	1	1
Urbanizace	6	3	3
Spotřeba zdrojů	1	1	0
Vymírání druhů	2	0	2
Důležitost otázky životního prostředí	9	5	4
Zachování lidstva	7	3	4
Environmentální změny	2	2	0
<i>Ohrožení životního prostředí</i>			
Největší hrozba pro udržitelnosti životního prostředí	19	11	8
Konzum	12	6	6
Odpad	2	1	1
Globální oteplování	1	1	0
Změny ve využívání půdy	3	2	1
Neinformovanost	1	1	0
Lidská činnost na životní prostředí	15	6	9
Ničení přírodních zdrojů	6	2	4
Znečišťování přírody	8	4	4
Změny klimatu	1	0	1
Vlastní aktivity proti životnímu prostředí	12	6	6
Kouření	1	1	0
Odpad	2	2	0
Automobil	4	1	3
Spotřeba vody + energie	3	1	2
Konzum	1	0	1
Nejsem si vědom	1	1	0
Přesvědčení o nápravě	8	4	4
Pocit vlastního ohrožení	4	3	1
Společenská změna	3	1	2
Není to problém	1	0	1

Tab. 3: Organizace výsledků environmentálních postojů

Na environmentální postoje má vliv hned několik faktorů. Některé z nich jsou utvářeny již místem bydliště a místem, kde jsme vyrostli. Dalším možným faktorem je vliv příbuzenstva, zájem o přírodu, anebo sociální prostředí. Zařadila jsem zde

5 okruhů otázek, na něž jsem se dotazovala. V tabulce 3 je přehled výsledků environmentálních postojů. Rozepsané odpovědi poté popisují v jednotlivých zkoumaných tématech.

Podpora zachování životního prostředí

První položenou otázkou se stala: „**Považuješ za důležitější výhody moderních spotřebních výrobků, nebo jeho způsob výroby a zátěž na životní prostředí?**“ Zprvu respondenti nevěděli, zda správně pochopili znění otázky a potřebovali čas na promyšlení. Popřípadě se na mě obrátili a chtěli otázku více objasnit. Prokazatelně 5 respondentů, 3 z města a 2 z vesnice, sdělili, že o způsob výroby se nezajímají, nebo že cena je pro ně prioritní. Respondent č. 1 z města se nechce omezit ve své úrovni kvality života, a proto říká: *„To je velmi těžká otázka. Snažím se to vybalancovat, že zároveň se nechci ochudit u mou kvalitu životní úrovně. Na druhou stranu je mi zase například líto výrobců tabáku či kávy, kteří musí za nízké peníze a za mizerné životní úrovně vydělat si na živobytí tímto způsobem, ale čím se to například snažím podpořit, tak je „Fair trade“, co jsou vlastně výrobky oceněné touto značkou, které v podstatě vznikají za příspěvků této organizace. Příspěvek je použit na školu či na lepší bydlení, aby tito dělníci nemuseli pracovat v tak mrzutých podmínkách. Snažím se prostě občas nakupovat tyto výrobky.“*

Následně jsem navázala otázkou: „**Jste ochotni zaplatit více za produkt, pokud bude z recyklovatelného materiálu?**“ Zde respondenti byli hodně váhaví. Pouze u jednoho respondenta z vesnice je jasná odpověď: *„Ano. Sahám spíše automaticky po tom produktu, který je z recyklovatelného materiálu.“* U následujících odpovědí bylo zřejmé, že využívají produkty z recyklovatelného materiálu, pokud jim to finanční situace dovolí, popřípadě mají finanční hranici, již by nepřekročili, pochopitelně záleží, o jaký produkt se jedná. Toto uvedli 3 respondenti z města a 3 z vesnice. Jeden z respondentů z města se dokonce zamýšlí nad zajímavým návrhem: *„A také přemýšlím, jestli by to nešlo udělat tak, že by byl produkt za stejnou cenu i z recyklovatelného materiálu.“* 1 respondent z města a 1 z vesnice to neřeší a o tuto problematiku se nezajímají.

Zjišťovala jsem také **politickou stránku** a s tím spjatý vliv na environmentální postoje respondentů z měst a z vesnic. Ze všech dotazovaných pouze 2 respondenti z města uvedli, že je politické strany ovlivňují vůči chování k životnímu prostředí a současně s tím 3 respondenti z města a 3 z vesnice uvedli, že politické strany volí podle jejich programu v rámci životního prostředí, nebo

k tomu alespoň přihlíží. Pouze jeden respondent z města uvedl, že takový volební program v oblasti životního prostředí žádná z jeho preferenčních stran nemá. Naproti tomu u 3 respondentů z vesnice ovlivňují jejich názor vědci, články nebo jednají dle vlastního rozumu. Respondent z vesnice č. 3 kupř. říká: „*Politické strany mě neovlivňují. Spíše vědci a jejich názory a také dokumenty, které můžu sledovat.*“ Vliv politických stran není vyzorován u 2 mladých lidí z města.

Lidské využití životního prostředí

Tento okruh jsem připravila jako zamyšlení a zhodnocení vlastního postoje jednotlivých respondentů, zda by měl mít ekonomický růst přednost před ochranou životního prostředí, nebo naopak ochrana životního prostředí by měla mít přednost před hospodářským růstem a rozvojem. Zkoumala jsem, zda jsou obyvatelé **ochotni učinit krok proti životnímu prostředí pro svůj blahobyt**. Většina respondentů se snaží využívání životního prostředí nějak vyvážit a najít „balanc“ ve svém životě a zátěží na životní prostředí. Z rozhovorů vyplynulo, že spousta z nich si dokonce uvědomuje svoje jednání, ale jak říká respondent č. 5 z vesnice „... *V každodenních věcech, např. moje sprcha, i když vím, že tam nemusím být tak dlouho, ale je to fakt pro mě blahopocit, takže tam zůstanu dýl.*“ Respondent č. 6 hovoří právě o zmiňované rovnováze: „*Snažím se vytvořit takový koncept svého života, abych co nejvíce zmírnil dopady na znečištění prostředí a zároveň tím ideálně stabilizoval tu energii a čas, který tomu věnuji. Snažím se to zařídit tak, aby to bylo ok jak pro mě, tak pro životní prostředí. Určitě nejsem sobec, aby mi to bylo úplně jedno.*“ Mimo jiného v rámci tohoto dotazu vyšlo najevo, že respondenti z města souhrnně shledali problém zejména v dostupnosti třídících odpadních kontejnerů. Respondent z města vidí tento problém následovně: „*Když se nachází kontejnery v delší vzdálenosti přes několik vozovek, tak je to pro mě složité.*“ Stejně tak respondent č. 6 z města: „*Kdybych ale měl chodit třídit odpady někam 10 km daleko, tak bych určitě nešel. To by bylo ale už špatně zařízeno v tom státu. Osobně mě někdy štve, že jdu vynést odpadky, skoro vždy jsou kontejnery přeplněné. Buď to málo vynášejí, nebo máme ohromnou spotřebu.*“

3 respondenti z vesnice a 3 z města jsou toho názoru, **že když bude lidstvo chránit životní prostředí, bude to pro něj ekonomicky výhodné**. Konkrétně na začátku musí být ty investice vysoké, aby v budoucnu nemuseli vynaložit obrovské finanční náklady na to, aby jej dostali zpět do obyvatelného stavu. Respondenti se též shodli, že se jedná hlavně o budoucí investici. Důležité pro prostředí, v němž žijeme, je jeho udržitelnost. 1 respondent z města je ale toho názoru, že už je pozdě

a říká: „*Ve fázi, ve které to je, tak určitě ne. Lidi by hodně museli změnit způsob svého života, aby se to dalo ustálit na nějaké hranici udržitelnosti, protože v této chvíli to určitě není.*“ Zároveň 7 respondentů jsou **pro dočasné snížení životní úrovně** v důsledku ochrany životního prostředí. Respondent z města navíc uvádí: „*Pokud chtějí přežít, tak ano, ale jde o to, jestli si to dostatečně uvědomí a včas se pro to něco udělá.*“

Aktivismus v oblasti životního prostředí

Zahrnula jsem i tento okruh zkoumající postoj respondentů z měst a vesnice. Aktivismus lze projevovat různými postoji. Respondenti v tomto směru zmínili, že mají aktivismus spojený s některými ekologickými organizacemi. Aktivismem projevujeme jakýsi osobní vztah mezi ochotou se zapojit do aktivit ve prospěch životního prostředí a nezájmem nebo odmítnutím podpory organizovaných akcí nebo příspěvků.

Z rozhovorů vyšlo bezprostředně najevo, že ani jeden z respondentů z města či vesnice nejsou členem žádné ekologické organizace. 1 respondent z města a 1 respondent z vesnice uvedli, že v minulosti přispěli na Greenpeace nebo organizaci DUHA. Jsou zde ale určité pochybnosti o včasném zásáhnutí do tehdejšího dění, což odpovídá popisu respondenta č. 3: „*... ale někdy jsem přispěla něco na Greenpeace, ale také jsem se dívala na dokumenty, které zpochybňovaly, že dříve nezakročily proti zemědělství v Brazílii, jak se kácely pralesy a nikdo s tím nic neudělal.*“ Takže to mi nepřidalo, ale myslím si, že takové organizace jsou potřeba.“ Do aktivity zahrnuji i příspěvek týkající se přírodních katastrof, na něž v rámci dobročinného příspěvku vytvořeného na sociálních sítích přispívá respondent z vesnice. Finančně nepodporují ekologické organizace 2 mladí lidé z vesnice a 1 z města, kteří dále uvedli, že takové organizace mají jeho vnitřní podporu. Je zde ale spatřena ochota podpořit ekologickou organizaci i jinými aktivitami. Například 2 respondenti z města se setkali s vysazováním stromků v rámci organizované akce. Zájem o takovou činnost projevili též 2 respondenti z města a 2 z vesnice, nicméně do této chvíle neměli možnost se takové akce na podporu ochrany životního prostředí zúčastnit.

Zajímalo mě, jaký by musel být příjem respondentů, aby podpořili finančně nějakou ekologickou organizaci. Většinou respondenti odpovídali v průměru 30 000 Kč, až na 2 obyvatelé měst, jeden z nich přímo uvádí: „*Nad 500 000 Kč měsíčně, mluvím ale o podpoře ve větší dávce. Samozřejmě můžu podpořit 50 Kč, ale i 500 Kč, ale mluvím o něčem, co by mělo smysl.*“ Hodně opatrně respondenti

odpovídali na otázku: „**Snažíš se přesvědčovat lidi ve tvém okolí, že ŽP je důležité?**“ Na základě průzkumu, vyšlo najevo, že své okolí nepřesvědčují o důležitosti životního prostředí, ale spíše o tom hovoří a diskutují. Jedná se především o témata každodenních činností, jako je třídění odpadu. Dále jmenovali ale i kácení lesů, blahobyt apod. K tématu diskuse se vyjádřil 1 respondent z města a 2 z vesnice, 2 respondenti z města nediskutují aktivně. Aktivitu projevili například respondent č. 5 z vesnice, jenž říká: *„Řekla bych, že ano. Je to především nahrazování běžných denních věcí, které zatěžují planetu. Lidem v okolí nabídnu třeba alternativu, co se týká sáčků, např. dělám i to, že jim pořídím balení sáčků, které se opakovaně můžou použít.“*

Ekocentrický přístup

Zajímavým přínosem mého rozhovoru s účastněnými bylo i dotazování se na otázky z okruhu ekocentrického problému. Jedná se o filosofo-etický aspekt postoje k životnímu prostředí. Z toho důvodu jsem u respondentů vyvolala zamyšlení se nejen nad popsáním svých emocí, které vyvolávají určité jevy, ale i nad zhodnocením a vlastním názorem na přelidnění v přírodních oblastech.

Pocity ve většině případů po položení této otázky byly u respondentů stejné. Otázka: „**Jaký je Váš pocit, když vidíte znečištěné životní prostředí?**“ „*Strašný!*“ 2 respondenti z vesnice navíc dodali, že cítí bezmoc a 1 dokonce znechucení k lidstvu: *„Cítím bezmoc a znechucení k lidskému druhu, že nejsme vděční tomu, co máme a například stále řešíme, jaký druh je přemnožený, ať to jsou krysy nebo jeleni, ale nikdo neřeší otázku, že přemnožení jsme hlavně my, lidi.“* **Přelidnění** je také vnímáno u respondentů jako jeden z problému. Každý z nich ale vytvořil vlastní důvod, proč si myslí, že přelidnění má vliv na přírodní oblasti. Nejvíce si zde uvědomovali urbanizaci. Zde jsem zahrнула i vliv stavení obytných míst a rozšiřující se infrastrukturu, což respondenti vnímají za problém. Za těchto okolností 2 respondenti z vesnice uvedli jako velký problém vymírání druhů. **Každý z nich také považuje otázku ochrany přírody za důležitou**, a to zejména kvůli budoucí generaci. Z těchto otázek nadále vyplývá, že respondenti mají ponětí o skleníkových efektech a globálním oteplování. V těchto odpovědích si ale nejsou moc jistí a nerozumějí jim. Tímto způsobem hovořili převážně obyvatelé měst.

Ohrožení životního prostředí

Respondenti mohli svévolně jmenovat podle svého kognitivního myšlení, jaké jsou úskalí v rámci prostředí, ve kterém žijeme a které přetváříme vlastní činností. Dle

jejich názoru dochází k vážným škodám způsobené lidskou činností, což může mít brzy katastrofické následky nejen na přírodu, ale i na člověka.

Respondenti vyjmenovali **velké množství hrozeb**, jež vnímají. Často se opakovaly příklady typu průmysl, auta, znečištění ovzduší a vody, plýtvání, konzum. Respondenti zde uvedli více než jednu hrozbu, kterou si uvědomovali. Respondent č. 7 měl zajímavý poznatek a nad tématem se zamyslel i z jiného hlediska: „... *Nedostatečná informovanost. Podle mě, hrozbou je každý z nás a chybí tady edukovanost lidí.*“ Konkrétní jmenovanou **lidskou činností na životní prostředí** je nejčastěji podle respondentů kácení lesů, vymírání flory a fauny, korály a vylovené moře, tímto způsobem byly pojmenovány kategorie ničení přírodních zdrojů, znečišťování přírody, v níž se objevily například hormony ve vodě, odpadky nebo znečištěné ovzduší. Vzhledem k výše zmiňovanému si respondenti z vesnice více uvědomovali lidskou činnost mající vliv na životní prostředí. Tuto tezi potvrdil i respondent z vesnice, jenž navíc jako problém uvedl změny klimatu. Jízda automobilem se opakovala i v otázce, **zdali jsou si respondenti vědomi vlastní aktivity, jež by byla proti životnímu prostředí**. Dohromady 3 mladí lidé z vesnice zmínili občasné, pro ně zbytečné, využívání automobilu. Pozoruhodným zjištěním bylo, že ze všech dotazovaných pouze 1 respondent uvedl jako problém kouření. **Přesvědčení o nápravě** výše jmenovaných aktivit například uvádí respondent č. 7: „*Před barákem by se musely začít válet plastové láhve, že by to popeláři přestali vyvážet, tak pak bych to vynesl o těch 500 m dále.*“ Přesvědčení o nápravě u městských respondentů se ukázalo spíše jako pocit vlastního nebezpečí, kdy například zmínili zdraví nebo množství odpadků před domem. Na druhou stranu společenskou změnu jako například zařadit do života automatizaci, vyjadřovali pouze „vesničané“.

Shrnutí

Vzhledem k uvedeným výsledkům postojů respondentů z měst a z vesnice vyšlo najevo, že lidé projevují zájem o podporu a zachování životního prostředí stejně jako v případě vyšší ceny produktu utvořeného z recyklovatelného materiálu; respondent z vesnice na takovém výběru neshledává navíc žádnou překážku. Vesničany také spíše ovlivňují vědci a články a také vlastní přesvědčení než politické strany. Je nutné též podotknout, že obě skupiny obyvatel nejsou členy žádné ekologické organizace.

Vesničtí obyvatelé zmínili, že otázka životního prostředí je důležitá pro budoucí generace, zatímco respondenti z města spíše vyjádřili poznatky o skleníkovém

efektu a o globálním oteplování. Obě skupiny lidí hovoří o variantách ohrožení životního prostředí. Jako největší problém ve své aktivitě proti životnímu prostředí spatřují mladí lidé z vesnice občasné použití automobilu v případě, kdy jej použít nemusí, u obyvatel měst se jednalo o problém týkající se větší produkce odpadu.

5 DISKUSE A SHRUTÍ PRÁCE

Má práce se zabývá zhodnocením aktuálních přístupů, chování a postojů, mladých lidí k životnímu prostředí. Záměrem tedy nebylo zkoumání znalostí a schopností respondentů z vesnic a měst mluvit o otázkách týkající se právě životního prostředí. Rozhovory byly vytvořeny tak, aby se aktuálně zajímaly o každodenní a diskutovatelné problémy z environmentální oblasti. Jak již název bakalářské práce napovídá, cílem je kvalitativní zhodnocení přístupů k životnímu prostředí z pozic obyvatel města a vesnice.

Závěrečné shrnutí práce provádím podle zkoumaných environmentálních oblastí. Na konci oblasti pro-environmentálního chování a postojů mladých lidí se věnuji dílčímu shrnutí.

Na základě dotazovaných respondentů v mé práci a samotného pro-environmentálního chování „vesničané“ ukazují patrně větší zájem o takové chování. Jejich zájem o šetření vodou například v oblasti hygieny a úklidu je častější a větší. Dbají na důkladnější separaci odpadů a snaží se o jeho eliminaci. Aktivně vyhledávají způsoby recyklace a znovu užívání již použitých věcí. Tyto výsledky chování respondentů neodhalily ale motivy a důvody takto výsledného chování, proto by bylo vhodné se v dalším výzkumu zaměřit se na psychosociální zkoumání této oblasti. Složitost pro-environmentálního chování byla popsána v teoretické části. Vzhledem k prokázaným propojením osobního chování k životnímu prostředí lidí z vesnice v mém výzkumu a jeho stavem, jsou tito mladí lidé pro mou práci s vyšším environmentálním vědomím. Všichni respondenti jsou si vědomi, že životní prostředí se musí chránit a zachovat hlavně pro budoucí generaci. Aktivně se na jeho podpoře podílejí jak „vesničané“, tak „měšťané“ prostřednictvím podpory ekologických organizací, ale i vlastní činnosti. Dle aktuálních trendů mladí lidé z města sledují sociální sítě pro rady a tipy a alespoň jeden respondent z města a jeden z vesnice finančně přispěl na ekologickou organizaci, avšak žádný z nich není členem žádné takovéto organizace. U městských respondentů se také projevila ochota přispívat na ekologické organizace, ale učinili by tak, pokud by jejich příjem byl více jak 100 000 Kč a přispívající částka měla znatelný přínos. Vztahy k životnímu prostředí jsem u respondentů vyhodnotila jako spíše kladné, a to z důvodu, že ani jeden z nich nemluvil o životním prostředí negativně a strašný pocit u nich vyvolala otázka na pohled na znečištěné ovzduší, u „vesničanů“ až znechucení k lidstvu. Respondenti reagovali i na aktuální ekologické problémy, kde

podle analýzy vesničtí obyvatelé jmenovali tyto problémy ve větší míře. Naopak obyvatelé měst se snažili jmenovat příčiny. Dále bylo zjištěno, že mladí lidé z města často nalézají překážky v rozhodnutí deklarovaného šetrného postoje k životnímu prostředí. Bylo zjištěno, že respondenti z města se snaží třídít odpad, avšak nalézají překážku ve vzdálenosti a dostupnosti třídících kontejnerů. To je nabádá k tomu, že nastalá situace je pro ně nepohodlná a jsou ochotni ve prospěch svého blahobytu toto porušit.

Pro dokazující výsledky a rozšíření posbíraných poznatků, je vhodné zahrnout větší počet respondentů pro výzkum. Zajímavým přínosem by byla i případná diplomová práce zaměřující se na určitou oblast v České republice vedle sledovaného místa bydliště zapojit i další vlivy působící na utváření postojů.

6 ZÁVĚR A PŘÍNOS PRÁCE

Ve své práci věnuji pozornost environmentálním přístupům ve dvou odlišných prostředích. Za tímto účelem jsem provedla čtyři rozhovory s mladými lidmi z města a čtyři rozhovory s mladými lidmi z vesnice. Vzhledem k předchozím výsledkům studií převládá tvrzení, že lidé z města projevují vyšší zájem o životní prostředí. Díky rozhovorům, které jsem provedla, tak mohlo dojít ke zhodnocení těchto postojů a chování k životnímu prostředí ve dvou odlišných prostředích.

Ke správné interpretaci posbíraných dat jsem v teoretické části definovala pojmy jako postoje a chování. Definicí postoje jsem se zabývala obecně, ale i konkrétně jako např. environmentálními postoji, změnami a vztahy v rámci environmentálních postojů. Zaměřila jsem se i na popsání environmentálního chování a vztahy mezi chováním a postoji. Jelikož se zabývám ve své práci místem bydliště, vymezila jsem samozřejmě pojmy město a venkov. Dále jsem přiblížila tematiku environmentálního vědomí. Na základě zmíněného vznikly na konci teoretické části výzkumné otázky.

Praktická část začala metodologií mého výzkumu. Zde byly popsány mé postupy při sestavování a vyhodnocování rozhovorů. Výsledky těchto rozhovorů prezentuji v kapitole výstup analýzy. V diskusi a závěrečném shrnutí jsem odpověděla na otázky, které byly stanoveny na konci teoretické části.

Díky provedeným polostrukturovaným rozhovorům a následnému zhodnocení těchto výstupů považuji svůj cíl bakalářské práce za splněný. Dle mého průzkumu mladí lidé z vesnice ukázali větší zájem o environmentální chování. Sledované postoje se liší a v mnoha případech již nemusí přejít do konkrétního jednání. Důvodem mohou být finanční nebo osobní faktory.

Věřím, že má práce přinesla aktuální náhled na environmentální postoje mladých lidí ve dvou odlišných prostředích a přinesla tak nové otázky pro směřování budoucího výzkumu v téhle vědecké oblasti v kontextu České republiky.

7 SEZNAM LITERATURY

Odborné publikace

Ajzen, I. (2011). The theory of planned behaviour: Reactions and reflections. *Psychology & Health*, 26(9), 1113-1127 (online) [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/08870446.2011.613995>

Arcury, T. A., & Christianson, E. H. (1993). Rural-urban differences in environmental knowledge and actions. *The Journal of Environmental Education*, 25(1), 19-25 (online) [cit. 2021-03-02]. Dostupné z: https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00958964.1993.9941940?casa_token=5Y_Bi5WOpPkAAAAA:XNG6C8pDyBo03Fs_qQLcTKbFNglGgmbQjGaUCHR4tJWBXQHOI0eE2fSNz_S0deptROuz98MbAmb8a

Brendl, C. M., Higgins, E. T., & Lemm, K. M. (1995). Sensitivity to varying gains and losses: The role of self- discrepancies and event framing. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(6), 1028–1051 (online) [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0022-3514.69.6.1028>

Diekmann, A., & Preisendörfer, P. (2003). Green and greenback: The behavioral effects of environmental attitudes in low-cost and high-cost situations. *Rationality and Society*, 15(4), 441-472 (online) [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/240704461_Green_and_Greenback_The_Behavioral_Effects_of_Environmental_Attitudes_in_Low-Cost_and_High-Cost_Situations

Eisler, A. D., Eisler, H., & Yoshida, M. (2003). Perception of human ecology: cross-cultural and gender comparisons. *Journal of Environmental Psychology*, 23(1), 89-101 (online) [cit. 2021-03-03]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/223533247_Perception_of_human_ecology_Cross-cultural_and_gender_comparisons

Ewert, A., & Baker, D. (2001). Standing for where you sit: An exploratory analysis of the relationship between academic major and environment beliefs. *Environment and behavior*, 33(5), 687-707 (online) [cit. 2021-03-10]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/00139160121973197>

Fishbein, M., & Ajzen, I. (2011). Predicting and changing behavior: The reasoned action approach. Taylor & Francis. (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://books.google.cz/books?hl=cs&lr=&id=2rKXqb2ktPAC&oi=fnd&pg=PR2&dq=>

[Fishbein, M., & Ajzen, I. \(2011\). Predicting and changing behavior: The reasoned action approach. Taylor & Francis. &ots=zbdXHWnql&sig=86-6uz-_odtFBbHpySUoQb-x_p4&redir_esc=y - v=onpage&q=Fishbein, M., %26 Ajzen, I. \(2011\). Predicting and changing behavior%3A The reasoned action approach. Taylor %26 Francis.&f=false](https://doi.org/10.1111/j.1549-0831.1990.tb00681.x)

Fortmann, L., & Kusel, J. (1990). New Voices, Old Beliefs: Forest Environmentalism Among New and Long-Standing Rural Residents 1. *Rural sociology*, 55(2), 214-232 (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1111/j.1549-0831.1990.tb00681.x>

Franěk, M., Jančaříková, K., Krajhanzl, J., Kulhavý, V., Kušková, P., Sákala, P., Třebický, V., Vošahlíková, T. (2009). Člověk + příroda = udržitelnost? Texty o proměně vztahů lidí k přírodě, environmentální výchově a udržitelnosti. Praha: Zelený kruh.

Gifford, R. (2007). *Environmental psychology: Principles and practice*. Colville, WA: Optimal books.

Gifford, R., & Sussman, R. (2012). Environmental attitudes. In S. D. Clayton (Ed.), *Oxford library of psychology. The Oxford handbook of environmental and conservation psychology* (p. 65–80). Oxford University Press (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780199733026.001.0001/oxfordhb-9780199733026-e-4>

Guagnano, G. A., & Markee, N. (1995). Regional differences in the sociodemographic determinants of environmental concern. *Population and environment*, 17(2), 135-149 (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://link.springer.com/article/10.1007/BF02208385>

Gutteling, J. M., & Wiegman, O. (1993). Gender-specific reactions to environmental hazards in the Netherlands. *Sex roles*, 28(7), 433-447 (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:0lUHhVFuWCQJ:https://ris.utwente.nl/ws/files/6707837/art%25253A10.1007%25252FBF00289606.pdf+%&cd=2&hl=cs&ct=clnk&gl=cz&client=safari>

Hayesová, N. (2003). *Základy sociální psychologie*. Vyd. 3. Praha: Portál, 166 s.

Heberlein, T. A. (2012). Navigating environmental attitudes. *Conservation Biology*, 26(4), 583-585 (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/full/10.1111/j.1523-1739.2012.01892.x>

- Hendl, J. (2005). Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace. Praha: Portál.
- Howell, S. E., & Laska, S. B. (1992). The changing face of the environmental coalition: A research note. *Environment and behavior*, 24(1), 134-144 (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0013916592241006>
- Jones, R., & Dunalp, R. (2010). The Social Bases of Environmental Concern: Have They Changed Over Time? *Rural Sociology*. 57(1), 28-47 (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/229733769_The_Social_Bases_of_Environmental_Concern_Have_They_Changed_Over_Time1
- Kassin, S. M. (2007). Psychologie. Brno: Computer Press.
- Kašparová, L., & Půček, M. (2009). Kohezní politika: Osídlení v České republice: Partnerství měst a venkova. Ministerstvo pro místní rozvoj.
- Klineberg, S. L., McKeever, M., & Rothenbach, B. (1998). Demographic predictors of environmental concern: It does make a difference how it's measured. *Social science quarterly*, 734-753 (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: <https://www.jstor.org/stable/42863844?seq=1>
- Kotchen, M. J., & Reiling, S. D. (2000). Environmental attitudes, motivations, and contingent valuation of nonuse values: a case study involving endangered species. *Ecological Economics*, 32(1), 93-107 (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/4839782_Environmental_attitudes_motivations_and_contingent_valuation_of_nonuse_values_A_case_study_involving_endangered_species
- Krajhanzl, J. (2010). Environmentální a proenvironmentální chování. Škola a zdraví, 243-264.
- Krajhanzl, J. (2014). Psychologie vztahu k přírodě a životnímu prostředí: pět charakteristik, ve kterých se lidé liší. Brno: Lipka – školské zařízení pro environmentální vzdělávání ve spolupráci s Masarykovou univerzitou.
- McFarlane, B. L., & Hunt, L. M. (2006). Environmental activism in the forest sector: Social psychological, social-cultural, and contextual effects. *Environment and behavior*, 38(2), 266-285 (online) [cit. 2021-03-04]. Dostupné z:

https://www.researchgate.net/publication/230752802_Environmental_Activism_in_the_Forest_SectorSocial_Psychological_Social-Cultural_and_Contextual_Effects

Milfont, T. L., & Duckitt J., (2010). The environmental attitudes inventory: a valid and reliable measure to assess the structure of environmental attitudes. *Journal of Environmental Psychology*, roč. 30, pp. 80–94 (online) [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: https://www.academia.edu/22198365/The_environmental_attitudes_inventory_A_valid_and_reliable_measure_to_assess_the_structure_of_environmental_attitudes

Milfont, T. L., & Duckitt, J. (2004). The structure of environmental attitudes: A first- and second-order confirmatory factor analysis. *Journal of environmental psychology*, 24(3), 289-303 (online) [cit. 2021-02-13]. Dostupné z: https://www.academia.edu/22198364/The_structure_of_environmental_attitudes_A_first_and_second_order_confirmatory_factor_analysis

Mohai, P. (1992). Men, women, and the environment: An examination of the gender gap in environmental concern and activism. *Society & Natural Resources*, 5(1), 1-19 (online) [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/08941929209380772>

Nakonečný, M. (2009). *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia.

Osgood, C. E., Suci, G. J., & Tannenbaum, P. H. (1957): *The measurement of meaning*. Urbana, Ill.: University of Illinois Press.

Perlín, R. (2000). *Venkov, typologie venkovského prostoru*. Katedra sociální geografie a regionálního rozvoje PŘF UK.

Saphores, J. D. M., Nixon, H., Ogunseitan, O. A., & Shapiro, A. A. (2006). Household willingness to recycle electronic waste: an application to California. *Environment and Behavior*, 38(2), 183-208 (online) [cit. 2021-03-15]. Dostupné z: <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0013916505279045>

Schmuck, P., Schultz, W. (2002) *Psychology of sustainable development*. Boston: Kluwer Academic Publishers, 344 s.

Schultz, P. W., Shriver, C., Tabanico, J. J., & Khazian, A. M. (2004). Implicit connections with nature. *Journal of environmental psychology*, 24(1), 31-42 (online)

[cit. 2021-03-02]. Dostupné z: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0272494403000227?via=ihub>

Soukupová, J., Bakoš. E., Doležalová, M., Barbora Kaplanová, B., Kulhavý V. & Beránková, J. (2011). *Ekonomika životního prostředí*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 330 s.

Takala, M. (1991). Environmental Awareness and human activity. *International Journal of Psychology*. Vol. 26, 565-597 (online) [cit. 2021-03-05]. Dostupné z: <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/abs/10.1080/00207599108247146>

Tesser, A. (1993). The importance of heritability in psychological research: The case of attitudes. *Psychological Review*, 100(1), 129–142 (online) [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: <https://psycnet.apa.org/doiLanding?doi=10.1037%2F0033-295X.100.1.129>

Vágnerová, M. (2004). *Základy psychologie*. Praha: Karolinum, 356 s.

Van Liere, K. D., & Dunlap, R. E. (1981). Environmental concern: Does it make a difference how it's measured?. *Environment and behavior*, 13(6), 651-676 (online) [cit. 2021-03-19]. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/232497667_Environmental_Concern_Does_it_Make_a_Difference_How_it%27s_Measured

Vávra, M. (2006). Nesnáze s měřením postojů1. *Sociological review*, 5(1), 79-92 (online) [cit. 2021-03-20]. Dostupné z: http://www.kmvp.wz.cz/sdai0601_vavra_merenipostoju.pdf

Výrost, J., & Slaměník, I. (2008). *Sociální psychologie*. 2., přeprac. a rozš. vyd. Praha: Grada, 404 s.

Internetové zdroje

ABZ slovník cizích slov (online) [cit. 2021-03-01]. Dostupné z: <https://slovník-cizich-slov.abz.cz/web.php/slovo/environmentalni>

Právní předpisy

Zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí, v platném znění.

8 SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: 3 faktory působící na environmentální chování (Krajhanzl, 2010) 10

9 SEZNAM TABULEK

Tab. 1: Charakteristika respondentů	16
Tab. 2: Organizace výsledků pro-environmentálního chování	18
Tab. 3: Organizace výsledků environmentálních postojů	24

10 PŘÍLOHY

Příloha 1: Schéma polostrukturovaného rozhovoru

Osobní pro-environmentální chování

1. Snažíš se ve svém každodenním životě hledat způsoby, jak šetřit vodou?
2. Hledáš způsoby, jak šetřit elektrickou energií?
3. Přestože máš možnost použít veřejnou dopravu k cestě do školy (práce), použiješ automobil?
4. V případě zimního období, dáváš pozor na to, aby topný systém byl využíván efektivně?
5. Záleží ti na složení používaného čisticího přípravku v domácnosti?
6. Hledáš způsoby, jak recyklovat věci?
7. Separuješ odpad denně?

Environmentální postoje

Podpora a zachování životního prostředí

1. Považuješ za důležitější výhody moderních spotřebních výrobků nebo jeho způsob výroby a zátěž na životní prostředí?
2. Jsi ochotný zaplatit více za produkt, pokud bude z recyklovatelného materiálu?
3. Ovlivňují tě politické strany v chování vůči ŽP?
4. Volíš politické strany podle jejich volebního programu v rámci životního prostředí?

Lidské využití

1. Jsi ochotný učinit krok proti životnímu prostředí pro svůj blahobyt?
2. Myslíš si, že když bude lidstvo chránit životní prostředí, bude to pro ně ekonomicky výhodné?

3. Myslíš si, že životní prostředí se musí chránit, i kdyby to znamenalo snížení životní úrovně obyvatelstva?

Aktivismus v oblasti životního prostředí

1. Podporuješ nějakou ekologickou organizaci, případně jsi členem nějaké z nich?
2. Jsi ochotný podpořit ekologickou organizaci i svými aktivitami?
3. Máš snahu přesvědčovat lidi ve tvém okolí, že životní prostředí je důležité?
4. Jaký by musel být tvůj příjem, abys finančně podpořil nějakou ekologickou organizaci?

Ekocentrický přístup

1. Jaký je tvůj pocit, když vidíš znečištěné životní prostředí?
2. Myslíš si, že přelidnění má nějaký vliv na přírodní oblasti?
3. Považuješ otázku ochrany životního prostředí za důležitou?

Ohrožení životního prostředí

1. V čem je podle tebe v současné době největší hrozba pro fungování udržitelnosti životního prostředí?
2. Jaké konkrétní dopady má podle tebe lidská činnost na životní prostředí?
3. Jsi si vědom nějaké vlastní aktivity, která není vhodná pro životní prostředí?
4. Co tě musí přesvědčit, abys udělal nápravu?